

בתנאים שבימי חז"ל פיו מדביקים בליק לכותלי התנור, ואחר שנאפה הבליק פיו קולפים אותו מן הכתלים באמצעות מרדף - וזה מה שנקרא רדיית הפת. רדייה זו נקראת בלשון חז"ל, חכמה ואינה מלאכה - אין בה משום מלאכה ומן התורה אם מדביקו את הבליק בתנור מצד שבת מותר לרדותו בשבת. אבל פיות ופרדייה שאינה אומן - נש' שלם אנד את המקצוע אלו לךקד את הפת כשמוציא את התנור אסור חז"ל לרדות את הפת בשבת.

1' שבת דף ג' ע"ב, דבצי רב ביבי בר אביי .. או לטא פתירו ורש"י

שאלת רב ביבי - לכאורה - היא במקרה ומישפו מדביק את הפת בתנור בשבת בשוגג ושוב נזכר ששבת פיוס ורובה לרדות את הבליק קודם שיאפה ויתחייב בקרבן חטאת אלו שגגתו - האם חז"ל פתירו איסור רדייה כדי לרבות מחיוב חטאת או לא.

2' ע"ב דף ד' ע"א, אפא ... סקילת מיבצי ליה'

רב אחא פקש שבכדי לפתחייב בקרבן קיימא מן שפירק לרבות המלך של שגגתו אכז שפדביק את הפת אז אפייתו - ואם לא נזכר אז שנאפה לא יבא לשאלת אס פתירו לו לרדות קודם האפיה

3' ע"ב, אמר רב שילא ... חבירך'

רב שילא פסביר את שאלתו של רב ביבי ביהודי שקם בבוקר ושכח שפוא שבת ופדביק פת בתנור וילא לדרכו, ובא חברו לבית וראו בליק בתנור שזומד לפאפוט אז מצע - ובין שחברו פדביק אותו בשוגג, ומבקש לרדותו לפיכך את חברו מחיוב חטאת. ורב שש תמה על דברי רב שילא - וכי יש אפילו מקום לפסתפק שחז"ל יתירו לו לךקד באיסור רדייה כדי לפיכך את חברו מחיוב חטאת! וברור שלא זו פיתת שאלת רב ביבי!

4' ע"ב, אלא אמר רב אשי ... לרדותה קודם שיבא לדי איסור סקילת'

סנקת פנא' היא שרב ביבי שאל אם פתירו חז"ל את פרייה מני שפיה מניד ופתחא אחריו שפדביק את הבליק ומבקש לסלקו מן התנור קודם שיתחיל לפאפוט כדי לפיכך מאיסור סקילת. ופפלכפ היא פנתו לרדותו. וא"כ - ילכא מן מסוגיא זאת שאיסור לךקד באיסורים כדי לפיכך אחרים מצבירה

פראשונם מקשים מנחפ סוגיות בש"ס שפן סותרות לכאורה לכדל פנפ -

5' עירובין דף ע"ב ע"א, דתניא פאומר לחבירו ... לעמי פארף אבליס' ורש"י

רשב"ג ורבי חולקים באיזו חש יותר סביר: שחבר (תלמיד חכם) יפריש מצד מן פמוקף (לפפריש מצד פפפירות שבידו על מנת לפסור את פפירות שברשות מישפו אחר - ופוא איסור מפ"ת לכתחלה) או שיכשם מישפו באכילת אב

6' ע"ב, במנא קמיפליגי ... איסורא רבה'

לפי רבי, מצדף פחבר לעבור על איסור קל (לעשר שלכא מן פמוקף) מנחפ שיככל על פארף אב - שפוא איסור מיתת - ולכאורה דברי רבי סותרים למח שראינו בשבת

7' תוס' שבת דף ד' ע"א ד"ה וכי אומרין, ... לדי איסור חמור'

פתוס' תירצן שפחבר ע"י נתינת פירות של אב על פארף פכשילו בצבירה ומנחפ על פחבר לפיכך את על פארף. ולכן צדף שיצטר שלכא מן פמוקף - שזכר איסור קל כדי לפיכך את על פארף מאכילת אב לפי איסור חמור, אבל איסור לעבור על שום איסור לפיכך מישפו מצבירה שאין לך חלק בה.

פראשונם מביאים אז אמר שפתירה איסור קל לפיכך אחרים מצבירה -

8' תוס' ע"ב, ופא דתנן ... חנא כדי כו'

אבד של שני שותפים שקבד שחרור מנדון אחד ולכו מפשן איסור לפתחתן על יפודי' מפני שפוא צד"ן אבד כנצני, ואסור לו ליקח שפחה כנצנת שפרי פוא יפודי' - כופים פדיינים את פשותף פשן לשחררו כדי שיככל לפנשא - למרות ששחרור אבד כנצני פוא איסור אשפ. ופירשו פתוס' שמתר לעבור על איסור קל כדי לזכות את פריים במלכו - או את חברו במלכו רבה (חז"ל אבד ב.לשבת ילרפ'). ואז פירשו שאולי רק ברדיית פפת אסור לפיכך את מדביק בשוגג - מפני שפשגפ היא פשיצה אבל כשאינו אשם בכלל אומרין חנא כדי שיזכר חברך.

וא"כ, פתוס' חידשו שמתר לעבור על איסור קל לזכות את פריים במלכו, או את פחיד במלכו רבה - ולפי פ.א.י.נ"י דוקא כשלכא פשח חברו - ומקור פחידוש פוא שחרור אבד כנצני לזכור פריה ורביה.

9' חידושי פרשב"א שבת דף ד' ע"א ד"ה פא דאמרין, ... מתאנתי, וא"ת ... שבו'

פרישב"א חולק על פתוס' וסובר שבכלל אין איסור בשחרור חזי-אבד. ומיכא אין מקור לפתיר צבירה קלח לזכור מלות חברו ופוי' במלכו רבה ולכא פשח

10' שו"ת פרשב"א חלק ז' סי' רס"ז

פרישב"א לפיכך לא פתיר חילום שבת כדי לפיכך בת ישראל מנחפ

11' בית יוסף אורח סוף סי' ע"ו, נשאד פרשב"א ... זוטא פוי'

לשנת פתוס' מחללים שבת לפיכך מפני ששד נקרא, רבה' ביחס לחילום שבת ופוא לכא פשח.

סדכיק פס כתגור .

כשכפ כשונג ומוכר שהא שכת קודם שחאפה וקיימא לן (לקמן דף קיז) דרדיית הפס שכות היא שהיא חכמה ולינה מלאכה : פסירו לו . אה האיסור מדכריהם וירנה קודם שחאפה ויתמיב משום חופה שהא אכ מלאכה או לא התירו לרדותה ולהוציאה מן התגור :

¹ דבעי רב ביבי בר אבוי הדכיק פת בתגור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חוב המאת או לא התירו

גופא ²

בעי רב ביבי בר אבוי הדכיק פת בתגור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חוב המאת או לא התירו א"ל רב אחא בר אבוי לרבינא היכי דמי אילימא בשונג ולא אידבר ליה למאן התירו ואלא לאו דאיהדר ואידבר *מי מחייב והתנן *כל חייבי המאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה אלא במזיד קודם שיבא לידי איסור סקילה מיבעי ליה

³ אמר רב שילא לעולם בשונג ולמאן התירו לאחדים מתקיף לה רב *שישת *וכי אומרים לו לאדם המא כרי שיזכה חברך

⁴ אלא אמר רב אשי לעולם במזיד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה

סג ולקט לך

סאנים מסאני . ולא נתן מדה ללקטו : **אכל .** המלקט מן האלקטות : **פראי .** בלא מעשר וכשבא לאכלן קבע מעשרן והוי מעשרות ודאין תרומה גדולה וכל דמי הפרשה שאין ספק לומר שמה בעל הבית עישר עליהן ממקום אחר דהא לא ידע כמה ליקט : **אכל אפר לו מלא לך כולנסו ו .** האיל ונתן זה יודע כמה לוקט יש לומר שמה זה הנתן חושש שמה יסמוך עליו שיתן לו דבר היתר ומעשר עליהן ממקום אחר הילכך מלקט זה אוכל מהן פראי בלא מעשר וכשבא לאוכלן קבע אין לך לעשרן והוי אלא דמאי(ה) יפריש ויחל הוא בעלמו המעשרות של לו ושל עני כשאר לוקח פירות מעט הארץ שמחוייב בספק מעשרין אף אלו ספק מעשרין הן וחורת דמאי עליהן : **כד"א .** דספק הן ודמאי מיהא בעי אפרושי : **כנס סארי .** שהטתן עם הארץ הוא וליט חושש בלפני עור : **אכל כסברי .** והוי מעשרין הן ואין לך לעשרן אפילו דמאי : **רשב"ג אומר כד"א .** דסגי כדמאי בזמן שהטתן עם הארץ ומסור לתרום שלא מן המוקף : **אכל .** היה הטתן חבר לא יאכל קבע הלוקט עד שיעשרם מעשרות והוי : רבי כנו של רשב"ג היה : **ואל יאכילו לפני סארי סבלי .** לקמן מפרש הי ניהו עם הארץ :

התניא האומר לחבירו צא ⁵

ולקט לך תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשן דאי מלא לך כלכלה זה תאנים מתאנתי אוכל מהן עראי ומעשן דמאי 'במה דברים אמורים בעם הארץ אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר במה דברים אמורים בעם הארץ אבל בחבר אינו אוכל עד שיעשר לפי *שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף אמר רבי נראין דברי מדברי אבא מוטב שיחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ולא יאבילו לעמי הארץ טבלים

במאי ⁶

קמפלגי רבי סבר ניהא ליה לחבר דלעביד הוא איסורא *קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה ורבן שמעון בן גמליאל סבר ניהא ליה לחבר דלעבד עם הארץ איסורא רבה ואיהו אפי' איסורא קלילא לא ליעבד :

7 וכי אומרים לו לאדם תנא בשביל

שיזכה חברך. והא דאמר רב כל מערבין (עירובין לג:א) רבי סברי תנא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם כדי שלא יתבל ע"ה טבל על ידו דאמר ל' מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו תנא אפי' איסור קל שלא יבא חברו לידי איסור חמור

8 והא דתנן בהשולח (גיטין

דף מה: וס) מי שהלוי עבד וחליו בן חורין שופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואפי' דבהאי פירקא (דף לה:): איך יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה ולגולם בהם תעבדו שאני פריה ורביה דמנא רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לבה"מ ולא מלא שם י' ושחרר את עבדו להשלימו ל' מנא דרביס שאני ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם תנא כדי כ'.

9 הא דאמרינן וכי אומרים לו לאדם עמוד

וחטא כדי שיזכה חברך. קשה ליה לר"ת ז"ל ¹¹⁹ והא אמרי' בפ' בכל מערבין ¹²⁰ ניחא ליה לחבר דלעביד איסורא קלילא ולא ליעביד עם הארץ איסורא רבה. ופריק שאני התם שעל ידו הוא נעשה. שאומר לו מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי

וא"ת אכתי אשכחן שאומרינן לו לאדם עמוד וחטא כדי שיזכה חברך. מידתנן בגיטין פ' השולח ¹²³ מי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין כדי שיקיים מצות פו"ר, ואף על גב דאמר רב יהודה ¹²⁴ המשחרר את עבדו עובר בעשה שנאמר ¹²⁵ בהם תעבדו. י"ל דמצות פ"ו שהיא מצוה רבה שעל ידה מתקיים העולם שאני וכדמשני' התם גבי ר"א שנכנס לבהכ"נ ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, משום דמצוה דרביס שאני שהיא ¹²⁶ גדולה ¹²⁷. ולי נראה דשאני התם כיון דחציו בן חורין לית בהו משום בהם תעבדו משום צד חירות שבו

10 (סו' ג) עוֹד נשאל כחשה שהוליאיה מביתה בשבת

בחזקה על ידי ישראל משומר להוליאיה מכלל ישראל. אם מותר לשלוח בעד אביה שהוא בעיר אחרת בשבת ואפילו חוץ לשלש פרסאות למאן דסבירא ליה דתמוס שלש פרסאות דאורייתא ואפילו להביא בידו חותם מלך המלכות מי הוי כספק נפשות ולהקל או לא. והשיב שהדבר לריך תלמוד ומכל מקום כך דעתי נוטה שאסור לפי שאין דוחין את השבת על הללה מן העבירות שאין אומרים לאדם עמוד וחטא כדי שיזכה חברך ואפי' איסורא זוטא לא שרי כדי להליל את חברו מאיסורא רבה כדמוכח בפ"ק דשבת (ד' ע"ה) בענין דהדביק פת בתור התירו לו לרדוה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא וכו' אמר רב ששה לעולם בשוגג ולמאן התירו לאחר וכי אומרינן לו לאדם עמוד וחטא כדי שיזכה חברך והיה דניהא ליה למעבד חברו איסורא זוטא ולא ליעבד איסורא רבה עם הארץ על ידו קאמר ע"כ:

¹¹ [יד] **נשא' הרשנ"א** כן על אחד ששלחו לו בשבת שהולאו בתו

במקרה מצינו על ידי ישראל משומד להוליא מכלל ישראל

אם ישים לדרך פעמיו בשבת פן

יפחידו ותשחמד אם מותר לילך

אפילו חוץ לג' פרסאות למאן דאמר

(ירושלמי עירובין פ"ג סוף ה"ד) דתחום

ג' פרסאות דאורייתא כן ואפילו

להביא חותם מצד המלכות מי דחינן

מספק זו אם השבת כדדחינן בספק

נפשות והשיב הדבר לריך תלמוד

ומכל מקום כך דעתי נוטה שאין

דוחין שבת על הצלה מהעבירות לפי

שאלתו (שם ד.) אין אומרים לאדם

עמוד וחטוא בשביל שיזכה סבירך

ואפילו איסור זוטא לא שרינן ליה

כדי להציל חבירו מאיסורא רבה

דעד כאן לא אמרינן בפרק בכל

מערבין (עירובין נ:.) יחא ליה לחצר

דליעבד איסורא זוטא כי היכי דלא

ליעבד עס הארץ איסורא רבה אלא

כשאלתו איסור צא לעס הארץ על ידי חצר אצל צענין אחר לא כדמוכח פ"ק דשבת (ו) צנעיא דהדדיק פת צמור (ד.) ועוד לריך תלמוד

עד שיעמוד הדבר על צוריו עכ"ל: **והתוספות** כתבו בפ"ק דשבת (שם ד"ה וי) בתחלה כדברי הרשנ"א ואחר כך הקשו מדתנן

(גיטין מא:) מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וקיי"ל (שם נח:) כל המשחרר את עבדו עובר בעשה

ותירצו דשאני פריה ורביה דמלוה רבה היא ועוד יש לומר דדוקא היכא שפסע שהדדיק פת צמור סמוך לחשיכה אצל היכא דלא פשע

מדי שרי למיעבד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעבד חבירה איסורא רבה והוכיחו בן מפרק תמיד נשחט (פסחים נט.) ומפרק בתרא

דערובין (קג:.) וכן כתבו בפרק בכל מערבין (נב: ד"ה ולא) ובפרק השולח (גיטין מא: ד"ה כופין) ובפרק קמח דבתרא (יג. ד"ה כופין) ובפרק

קמח דחגיגה (ג: ד"ה כופין) ובפסחים פרק האשה (פח: ד"ה כופין). והשתא אם לחירוץא דמלוה רבה הדבר ברור שאין לך מלוה רבה

מלהצילה שלא יפחידו עד שתשחמד ואם לחירוץא דמחלק בין פשע ללא פשע הכא נמי לא פשעה והילכך לחלל עליה את השבת לפקח

עליה שרי ומלוה נמי איכא ואי לא צעי למיעבד כייפינן ליה כדאשכחן צמי שחזיו עבד שכופין את רבו כדי שלא יחטול ממנו פריה

ורביה כי רבה היא ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה נראה דשפיר דמי דלגבי שלא תשחמד ותעבור כל ימיה חילול שבת

אמרינן כן איסורא זוטא הוי: **תש"ר** דינן דשייכי לענין זה יבואו בסימן שאחר זה (ח):

¹² **יד** מי

ששלחו לו (נו) שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל (יע) [ה] מצוה לשום לדרך פעמיו

להשתדל בהצלתה ויוצא אפילו (נז) חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי ב"ד גוזרין עליו" (נח) (וע"ל

סי' שכ"ח סעיף י')

¹³ **אלא אמר רב אשי לעולם**

במזיד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה

¹⁴ ואומר ריב"א דאפי' למדביק עלמו

אין לפשוט משם להחיר דהחם עדיין

לא נעשה האיסור ומוטב שיטעשה איסור

קל ולא יעשה איסור חמור על ידו אצל

הכא המעשה של איסור כבר נעשה

וממילא יגמור לא יעשה אפי' איסור

קל בידים

הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס המקובל לכבד אותו במידי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שיודע שנוטל ידיו ומברך (כמבואר בש"ע א"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון ככבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק ח"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתי, ולא לחשוש כלל לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול, משום דאף שאין אומרים לאדם לעשות איסורא זוטא כדי להציל אחרים מאיסורא רבה, ואסור ודאי להפריש תרו"מ בשבת כדי להציל בכך אחרים מאיסור חמור של טבל, מ"מ בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי יכשל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן.

ה"ז

דומה למי שקוטע אצבע מרגלו של חברו בכדי להציל אותו בכך מקטיעת כל היד שלו, דפשוט הוא דאינו קרוי מזיק אלא מתקן, ומצוה הוא דקעביד ולא עברה, כך גם כאן אינו חשוב כמכשיל אלא אדרבה כמעשהו זה הוא מציל אותו מעון חמור של שנאת תורה ולומדי, ולכן נראה דלפי הצורך שפיר רשאי לכבד אותו במאכל ומשחה, וצריך לעשות כן אע"פ שזה בקום ועשה, וכע"ז פירשו קרא דאל תוכח לץ פן ישנאך, דכיון שזה ללא הועיל הרי אתה מכשילו בלאו של לא תשנא את אחיך, ואע"פ הדבר צריך הכרע.*

* הלום נודע שמרן בעל החו"א זצ"ל בשבועית סי' י"ב א"ט אינו מתיר בכה"ג באיסור ודאי.

17 באור איסור שיש בהומנת אנשים שיבואו להתפלל בביהכ"נ בשבת כשיודעין שיבואו במאשינעם

מ' לעומר תשי"ג.

נשאלתי מהרב ר' נפתלי קארלבוך מדעטראיט אם יש איסור לפני עור להזמין אנשים שיבואו להתפלל בשבת בביהכ"נ כשיודע שיחללו השבת בנטיעה במאשינעם. והשבתי דלהזמין את הרחוקים באופן שאי אפשר שיבואו בלא חלול שבת ודאי אסור, והוא עוד גרוע מאיסור לפנ"ע שהרי הוא עוד באיסור מסית. ואף שאיסור מסית לחיוב סקילה הוא רק מסית לעבוד עכו"ם, מ"מ לענין האיסור ועונש כלפי שמיא בכל החומר שאין טוענין למסית יש בכל האיסורים כמפורש בסנהדרין דף כ"ט שיליף ר"ש בר נחמן א"ר יונתן מנין שאין טוענין לטסית מנחש הקדמוני אף שלא היה חטא ע"ז אלא האיסור אכילה מעץ הדעת. חזינן שאיסור מסית יש לכל עבירה, אך שאין עונשין בדיני אדם רק על מסית לע"ז, אבל בדיני שמים יענש, ולא ילמדו עליו סגוריא.

ואיסור לפנ"ע יש אף באינם רחוקים כ"כ כשיודע שיתעצלו לילך ברגלים ויסעו במאשינעם אבל איסור מסית ליכא באינם רחוקים, ואם אינה בלשון הומנה אלא סתם הודעה שעושים מנין וגו' פרטים להבאים להתפלל שהכוונה בעצם הוא רק לקרובים אבל ידוע שיבואו גם רחוקים במאשינעם מסתבר שאין בזה דין מסית ובדין לפנ"ע יש להסתפק.

15 **כיבוד באכילה ושתייה למי שיודע שלא יברך בהא דצריך כל אדם לשום דרכיו ולכיון מעשיו לשם שמים, חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדומה, ואם**

16 בע"ב שרוצים לעשות מנין עבור חינוך הילדים וברור שיבואו במאשינעם בשבת

י"ג תמוז תשס"ו.

מע"כ ידידי הרב מהר"ר אריה משה אלי קאפלאן שליט"א.

הנה בדבר רצון הבע"ב לעשות מנין עבור הילדים לחנכם שברור שיבואו במכוניות ויחללו השבת מצד רחוק המקום, פשוט וברור שאסור אף לקטנים שאינם בני מצוה, דכי חנוך תפלה עדיף מחנוך מצות שבת. וגם הא הוא כמצוים אותם לבוא להתפלל בהמנין אף באופן שיחללו שבת, ולכן ודאי ח"ו להסכים לדבר כזה שהוא לא להנך למצות אלא אדרבה לחנכם להיפוך ח"ו. ואם הבע"ב לא ישמעו ויתקנו המנין שהוא אדרבה קלקול והעברת על דת באיסור שבת החמורה וכתר"ה אין בכחו להפר עצתם רק במחאה בדברים, איני רואה מה יכול כתרה לעשות עוד, אבל מ"מ צריך בכל העת לדבר בזה בחומר האיסור ואם יודמן איוה עצה שיוכל להפר זה ודאי יתחייב להפר זה ולבטל את המנין שגורם חלול שבת, ובודאי כל זמן שיהיה המנין יש לכתרה לדבר עם כל אחד מהילדים ביחוד שיבאו ברגל אולי יועיל זה לאחדים מהם כי זהו מצות תוכחה ולמוד, ידידי,

משה פיינשטיין